

ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΑΣ*

Δέσποινα Κλαβανίδου

Αναπλ. Καθηγήτρια Νομικής ΑΠΘ

I. Εισαγωγικά

Τον κανόνα στο δικαιοπρακτικό πεδίο αποτελεί η αυτοπρόσωπη ενέργεια. Τα έννομα αποτελέσματα μιας δικαιοπραξίας επέρχονται στο πρόσωπο εκείνου που την επιχειρεί, με την έννοια ότι αναλαμβάνει ο ίδιος μια υποχρέωση ή αποκτά ένα δικαίωμα για τον εαυτό του ή προβαίνει σε διάθεση ίδιου δικαιώματος¹. Η αυτοπρόσωπη ενέργεια, ωστόσο, δεν αποτελεί και τη μόνη δυνατότητα που αναγνωρίζει το δίκαιο στους συναλλασσομένους για να διαμορφώνουν τις έννομες σχέσεις τους. Με το θεσμό της άμεσης αντιπροσώπευσης η έννομη τάξη επιτρέπει υπό προϋποθέσεις τόσο τη διαμόρφωση των έννομων σχέσεων του αντιπροσωπευμένου μέσω της δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς του αντιπροσώπου, όσο και τη δέσμευση του αντιπροσωπευμένου, όχι ως συνέπεια της δικής του δήλωσης βούλησης, αλλά ως συνέπεια της δήλωσης βούλησης του αντιπροσώπου.

Σύμφωνα με τη διάταξη της 211 ΑΚ δυο είναι οι ουσιώδεις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν προκειμένου να καταλογιστούν στον αντιπροσωπευόμενο οι έννομες συνέπειες από τη δικαιοπρακτική συμπεριφορά του αντιπροσώπου του². Πρώτον, η δήλωση βούλησης του αντιπροσώπου να γίνεται φανερά στο όνομα του αντιπροσωπευμένου. Δεύτερον, να υπάρχει σχετική εξουσία αντιπροσώπευσης, και πιο συγκεκριμένα, στο πεδίο της εκούσιας αντιπροσώπευσης, να υπάρχει πληρεξουσιότητα.

Κατά κανόνα η άμεση αντιπροσώπευση αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων του αντιπροσωπευμένου. Αυτός είναι άλλωστε και ο αποκλειστικός σκοπός της νόμιμης αντιπροσώπευσης, όπου ο αντιπροσωπευόμενος δεν είναι σε θέση να υπηρετεί και να διαφυλάσσει αυτοπρόσωπα τα έννομα συμφέροντά του. Στην εκούσια αντιπροσώπευση, ωστόσο, δεν αποκλείεται η εξουσία αντιπροσώπευσης (πληρεξουσιότητα) να παρέχεται παράλληλα ή και αποκλειστικά προς το συμφέρον του πληρεξουσίου ή και κάποιου τρίτου (218 εδ. β' ΑΚ). Σε κάθε περίπτωση, το αν η ενέργεια του αντιπροσώπου αποβλέπει στην προάσπιση των συμφερόντων του αντιπροσωπευμένου, αν δηλαδή επιχειρείται προς όφελος του αντιπροσωπευμένου, δεν αποτελεί εννοιολογικό στοιχείο της άμεσης

* Εισήγηση στη διημερίδα που διοργάνωσε η Ένωση Αστικολόγων στην Καστοριά στις 14-15 Οκτωβρίου 2005 με θεματικό κύκλο «Ζητήματα Πληρεξουσιότητας».

1. *Larenz/Wolf*, AllgT⁸ § 46 σ. 858 αρ. 1.

2. Για τις προϋποθέσεις της άμεσης αντιπροσώπευσης βλ. αναλυτικά *Κλαβανίδου*, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, 2004, σ. 41 επ.

αντιπροσώπευσης³.

Εάν λείπει κάποια από τις παραπάνω προϋποθέσεις είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να επέλθει η έννομη συνέπεια που προβλέπει η 211 ΑΚ, με άλλα λόγια δεν είναι δυνατή η άμεση και απευθείας ενέργεια της δικαιοπραξίας που καταρτίζει κάποιος τρίτος υπέρ και κατά του κυρίου των υποθέσεων. Ωστόσο, το γεγονός ότι έλαβε χώρα μια δικαιοπραξία για λογαριασμό κάποιου άλλου δε στερείται νομικής σημασίας. Αντίθετα, επάγεται κατά το νόμο κάποιες έννομες συνέπειες, που διαφοροποιούνται ανάλογα με την προϋπόθεση που κάθε φορά απουσιάζει.

Έτσι, όταν λείπει η πρώτη προϋπόθεση της άμεσης αντιπροσώπευσης, όταν δηλαδή η δήλωση βούλησης του αντιπροσώπου δεν γίνεται φανερά στο όνομα του αντιπροσωπευμένου, τότε, με βάση τον ερμηνευτικό κανόνα⁴ της 212 ΑΚ, αυτή θα ισχύει ως αυτοπρόσωπη δήλωση βούλησης. Με άλλα λόγια η δικαιοπραξία που επιχειρεί ο αντιπρόσωπος στην περίπτωση αυτή θα δεσμεύει τον ίδιο.

Η κατάσταση διαμορφώνεται διαφορετικά όταν λείπει η δεύτερη προϋπόθεση της άμεσης αντιπροσώπευσης, όταν δηλαδή κάποιος επιχειρεί μια δικαιοπραξία στο όνομα άλλου χωρίς την πληρεξουσιότητά του. Οι ειδικότερες συνέπειες της έλλειψης πληρεξουσιότητας ρυθμίζονται διεξοδικά στις διατάξεις των άρθρων 229-234 ΑΚ⁵. Κύριο χαρακτηριστικό της νομοθετικής ρύθμισης είναι ότι επαφίεται στον ίδιο τον κύριο των υποθέσεων να αποφασίσει αν η δικαιοπραξία που επιχειρήσει ο ψευδοπληρεξούσιος θα παράγει τελικά τις έννομες συνέπειές της στη δική του έννομη σφαίρα. Ειδικότερα, η δικαιοπραξία που επιχειρεί ο ψευδοπληρεξούσιος δε δεσμεύει καταρχήν τον φερόμενο ως αντιπροσωπευόμενο. Ούτε, όμως, μπορεί να θεωρηθεί ως δικαιοπραξία του ίδιου του ψευδοπληρεξουσίου, αφού αυτός δεν ενήργησε στο δικό του, αλλά σε ξένο όνομα. Παράλληλα, προβλέπεται στο νόμο η δυνατότητα να επέλθουν τελικά οι έννομες συνέπειες στο πρόσωπο του κυρίου των υποθέσεων, εφόσον αυτός εγκρίνει τη δικαιοπραξία. Εάν δεν συμβεί το τελευταίο, αν δηλαδή ο κύριος των υποθέσεων δεν εγκρίνει ή

3. Βλ. Μπαλή, ΓενΑρχ⁸, § 109 σ. 289, Δεληγιάννη, Τινά περί των διακριτικών ορίων μεταξύ αμέσου και εμμέσου αντιπροσωπεύσεως, ΕΕΝ 22 (1955) 903 σημ. 1, Καράση, ΕγγΓενΑρχ, σ. 160, Φίλιο, ΓενΑρχ, τ. Β', § 145 σ. 157-158, Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 42, Larenz/Wolf, AllgT⁸ § 46 σ. 859-860 αρ. 4.

4. Υπέρ της άποψης ότι η 212 ΑΚ αποτελεί ερμηνευτικό κανόνα βλ. Μπαλή, ΓενΑρχ⁸, § 109 σ. 290, Σημαντήρα, ΓενΑρχ⁴, § 49 σ. 694 αρ. 939, Δωρή στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 212 αρ. 1, Σπυριδάκη, ΓενΑρχ, τ. Β', σ. 778 αρ. 312α, Καράση, ΕγγΓενΑρχ, σ. 157, 160, Απ. Γεωργιάδη, ΓενΑρχ³, § 46 σ. 592 αρ. 18, Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 55, Larenz/Wolf, AllgT⁸, § 46 σ. 877 αρ. 76. Υποστηρίζεται, ωστόσο, και η άποψη ότι η 212 ΑΚ εισάγει αμάχητο τεκμήριο άμεσης αντιπροσώπευσης. Έτσι Μπόσδας, ΕΕΝ 18 (1951) 578, Δεληγιάννης, ΕΕΝ 22 (1955) 910 επ. Σύμφωνα με άλλη άποψη, τέλος, η 212 ΑΚ εισάγει πλάσμα δικαίου. Βλ. σχετικά Φίλιο, ΓενΑρχ, τ. Β', § 151 σ. 169.

5. Για τις συνέπειες της έλλειψης πληρεξουσιότητας βλ. αναλυτικά Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 253 επ.

αποκρούσει τη δικαιοπραξία, τότε γεννάται ευθύνη του ψευδοπληρεξουσίου έναντι των τρίτων που υπήρξαν αποδέκτες της συμπεριφοράς του.

Από την ανάπτυξη που προηγήθηκε συνάγεται ότι προϋπόθεση για να κληθούν σε εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 229 επ. ΑΚ είναι η έλλειψη πληρεξουσιότητας. Η διαπίστωση αυτή πυροδοτεί το ερώτημα, εάν η κατάχρηση πληρεξουσιότητας συγκαταλέγεται στις περιπτώσεις έλλειψης πληρεξουσιότητας, ώστε να μπορεί να υπαχθεί στο ρυθμιστικό βεληνεκές των 229 επ. ΑΚ, και αν όχι, ποια θα πρέπει να είναι η νομική αντιμετώπιση της κατάχρησης πληρεξουσιότητας.

Η απάντηση στα δυο σκέλη του παραπάνω σύνθετου ερωτήματος προϋποθέτει την εγγύτερη ερμηνευτική προσέγγιση της «έλλειψης πληρεξουσιότητας», ως προϋπόθεσης για την εφαρμογή των 229 επ. ΑΚ.

II. Περιπτώσεις έλλειψης πληρεξουσιότητας

Η πληρεξουσιότητα, ως μορφή εξουσίας αντιπροσώπευσης που θεμελιώνεται στη βούληση του κυρίου των υποθέσεων, προϋποθέτει την ιδρυτική της δικαιοπραξία. Προκειμένου να παράγει η δικαιοπραξία αυτή την έννομη συνέπεια της (σύσταση πληρεξουσιότητας) θα πρέπει να είναι έγκυρη και ενεργός. Κατά συνέπεια, αν ουδέποτε έλαβε χώρα η ιδρυτική της πληρεξουσιότητας δικαιοπραξία ή αυτή είναι άκυρη (π.χ. λόγω μη τήρησης του απαιτούμενου τύπου) ή ακυρώσιμη και ακυρώθηκε στη συνέχεια (π.χ. λόγω ουσιώδους πλάνης του αντιπροσωπευμένου ως προς την ταυτότητα του εξουσιοδοτούμενου) ή είναι ανενεργός (γιατί λ.χ. η πληρεξουσιότητα παρασχέθηκε υπό αναβλητική αίρεση και ο πληρεξούσιος ενήργησε μετά τη ματαίωσή της), τότε θα συντρέχει περίπτωση έλλειψης πληρεξουσιότητας⁶.

Ακόμη, όμως, και αν δεν υπάρχει πληρεξουσιότητα για κάποιον από τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, ενδέχεται ο κύριος των υποθέσεων να προκάλεσε με τη συμπεριφορά του την εύλογη πεποίθηση στους τρίτους ότι έχει πράγματι χορηγήσει εξουσία αντιπροσώπευσης στο πρόσωπο που δικαιοπρακτεί (φαινόμενη πληρεξουσιότητα)⁷. Με αυτή την έννοια η έλλειψη πληρεξουσιότητας

6. Διεξοδική ανάπτυξη των περιπτώσεων έλλειψης πληρεξουσιότητας βλ. στην *Κλαβανίδου*, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 175 επ.

7. Βλ. *Δωρή* στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 216-217 αρ. 12, *Σημαντήρα*, ΓενΑρχ⁴ § 50 σ. 722 αρ. 981, *Κοτσίρη*, Φαινόμενον του δικαίου και αρχή της εμπιστοσύνης, ΕΕΝ 34 (1967) 880, *Δελιγιάννη*, Η πληρεξουσιότητα, σ. 92 επ., *τον ίδιο*, Η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας στο ελληνικό αστικό δίκαιο, Αρμ ΛΑ' (1977) 517, *Σπυριδάκη*, ΓενΑρχ τ. Β', σ. 782 αρ. 313 δ, *Καράση*, ΕγγΓενΑρχ σ. 170, *Απ. Γεωργιάδη*, ΓενΑρχ³, § 47 σ. 607 αρ. 33 επ., *Φίλιο*, ΓενΑρχ τ. Β', § 158 σ. 183, *Κλαβανίδου*, ό.π., σ. 89 επ., *Μεντή*, Σιωπηρή πληρεξουσιότητα, 2005, σ. 133 επ., *Κ. Παμπούκη*, παρατ. στην ΟΛΑΠ 19/2003, ΕπισκεΔ Γ/2003 747. Βλ. και *Κιτσαρά*, Η δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου και οι υποσχετικές δικαιοπραξίες, ΧρΙΔ 2001, σ. 398, *Gotthardt*, Der Vertrauensschutz bei der Anscheinsvollmacht im deutschen und französischen Recht, 1970, σ. 122 επ., *Craushaar*, Bedeutung der Rechtsge-

προϋποθέτει ότι δεν συντρέχει ούτε περίπτωση φαινόμενης πληρεξουσιότητας.

Παραπέρα δε θα πρέπει να παραβλέπεται ότι η ύπαρξη πληρεξουσιότητας δεν κρίνεται αφηρημένα, αλλά σε σχέση με τη συγκεκριμένη δικαιοπραξία που επιχειρεί ο πληρεξούσιος. Συγκεκριμένα, προϋπόθεση της άμεσης αντιπροσώπευσης κατά την 211 ΑΚ είναι η δήλωση βούλησης του αντιπροσώπου να επιχειρείται μέσα στα όρια της εξουσίας αντιπροσώπευσης. Με αυτή την έννοια κάθε ενέργεια του πληρεξούσιου που εκφεύγει των ορίων της πληρεξουσιότητας που του έχει παρασχεθεί συνιστά ενέργεια χωρίς πληρεξουσιότητα. Αυτό θα συμβαίνει καταρχήν, όταν η δικαιοπραξία που επιχειρεί ο πληρεξούσιος δεν εμπίπτει στον κύκλο δικαιοπραξιών για τις οποίες χορηγήθηκε η πληρεξουσιότητα, π.χ. όταν η πληρεξουσιότητα αφορά στην είσπραξη απαιτήσεων του αντιπροσωπευόμενου δανειστή και ο πληρεξούσιος προβαίνει σε σύμβαση αναγνώρισης της ανυπαρξίας του χρέους του οφειλέτη. Το ίδιο ισχύει και όταν η εξουσία αντιπροσώπευσης καλύπτει τη συγκεκριμένη κατηγορία, στην οποία ανήκει η δικαιοπραξία που επιχειρήσει ο πληρεξούσιος, όχι όμως και το ειδικότερο περιεχόμενό της, π.χ. παροχή εγγύησης ή αποδοχή συναλλαγματικής από τον πληρεξούσιο για ποσό μεγαλύτερο από εκείνο που αφορούσε η πληρεξουσιότητα.

Συμπερασματικά, ως έλλειψη πληρεξουσιότητας νοείται όχι μόνο η παντελής έλλειψη αλλά και η υπέρβαση των ορίων της πληρεξουσιότητας που τυχόν έχει παρασχεθεί.

Μια τελευταία παρατήρηση αφορά στην περίπτωση εκείνη που η ενέργεια του πληρεξούσιου εκφεύγει των χρονικών ορίων της πληρεξουσιότητας. Παρόλο που λογικά οι δικαιοπραξίες που επιχειρούνται μετά την παύση της πληρεξουσιότητας εντάσσονται στην κατηγορία των δικαιοπραξιών χωρίς πληρεξουσιότητα, εντούτοις ρυθμίζονται ως ιδιαίτερο είδος στις 224-225 ΑΚ που έχουν το χαρακτήρα ειδικής ρύθμισης έναντι των 229 επ. ΑΚ. Κατά συνέπεια οι 229 επ. ΑΚ, ως γενική ρύθμιση των συνεπειών της έλλειψης πληρεξουσιότητας, θα καλούνται και πάλι σε εφαρμογή όταν η δικαιοπραξία που επιχειρείται μετά την παύση δεν πληροί τις προϋποθέσεις της 224 ΑΚ.

III. Η κατάχρηση πληρεξουσιότητας, ειδικότερα

α. Θέση του προβλήματος

Ενδέχεται η δικαιοπραξία που επιχειρεί ο πληρεξούσιος να εμπίπτει στα όρια της εξουσίας αντιπροσώπευσης, αλλά να είναι προφανώς αντίθετη προς τα συμφέροντα του αντιπροσωπευόμενου ή προς το σκοπό για τον οποίο δόθηκε η πληρεξουσιότητα, έτσι ώστε να προκύπτει ότι ουδέποτε θα μπορούσε να

schäftslehre, AcP 174 (1974) 13 επ., ΑΠ 939/2004 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1187/2000 ΧρΙΔ 1(2001) 302 = ΕΛΔ 42 (2001) 1316, ΠολΠρΚερκ 75/2005 ΝΟΜΟΣ, ΠολΠρΘεσ 29175/2000, ΕΕμπΔ ΝΒ' (2001), σ. 303.

επιχειρηθεί προσωπικά από τον αντιπροσωπευόμενο. Στην περίπτωση αυτή θα πρόκειται για κατάχρηση της πληρεξουσιότητας από μέρος του πληρεξουσίου⁸. Έτσι π.χ. ο ΑΠ⁹ έκρινε ότι υπήρξε κατάχρηση πληρεξουσιότητας όταν ο πληρεξούσιος πούλησε στη σύζυγό του οικοπέδο του κυρίου των υποθέσεων στη Σαμοθράκη εισπράττοντας τελικά τίμημα 6.000 δρχ. αντί 240.000 δρχ., που ήταν η αγοραία αξία του οικοπέδου. Το ίδιο έγινε δεκτό και σε πώληση ακινήτου έναντι τιμήματος 800.000 δρχ., ενώ η τρέχουσα αξία του ανερχόταν σε 1.300.000 δρχ.¹⁰, καθώς και σε πώληση ακινήτου αντί 1.800.000 δρχ., ενώ η αγοραία του αξία ήταν άνω των 10.000.000 δρχ. και η αντικειμενική του αξία είχε εκτιμηθεί από την οικεία οικονομική εφορία σε 5.500.000 δρχ.¹¹ Ας σημειωθεί ότι και στις τρεις αυτές περιπτώσεις ο αντιπροσωπευόμενος δεν καθόριζε στην πληρεξουσιότητα το ύψος του τιμήματος, έναντι του οποίου έπρεπε να γίνει η πώληση. Πρόσφατα, η νομολογία γύρω από τα ζητήματα κατάχρησης πληρεξουσιότητας διανθίστηκε από αποφάσεις που κινούνται στο χώρο των χρηματιστηριακών συναλλαγών. Ειδικότερα, κρίθηκε¹² ότι όταν ο αντικριστής, που αποτελεί πληρεξούσιο του χρηματιστή, καταρτίζει με κάποιον τρίτο σύμβαση εντολής με αντικείμενο την αγορά μετοχών και στη συνέχεια ιδιοποιείται τα χρηματικά ποσά που λαμβάνει, εκμεταλλευόμενος τη σύμβαση που κατάρτισε με την ιδιότητα του πληρεξουσίου για ίδιο όφελος, τότε ενεργεί κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητάς του.

Η νομική αντιμετώπιση της κατάχρησης πληρεξουσιότητας έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονου θεωρητικού διαλόγου. Το ερώτημα που κυρίως απασχόλησε τη θεωρία και τη νομολογία επικεντρώνεται στο κατά πόσο δεσμεύεται ο αντιπροσωπευόμενος από τις δικαιοπραξίες που επιχειρούνται από τον πληρεξούσιο του κατά κατάχρηση της εξουσίας αντιπροσώπευσης. Στη συνέχεια της μελέτης παρουσιάζονται πρώτα οι θέσεις της θεωρίας και στη συνέχεια οι κυρίαρχες τάσεις της νομολογίας.

β. Οι θέσεις της θεωρίας

Στη θεωρία διατυπώθηκαν ποικίλες απόψεις σε σχέση με το παραπάνω

8. Η γνώση της παραπάνω αντίθεσης εκ μέρους του πληρεξουσίου δεν αποτελεί εννοιολογικό στοιχείο της κατάχρησης. Έτσι *Δεληγιάννης*, *Η πληρεξουσιότητα*, σ. 150, *Κλαβανίδου*, *Έλλειψη πληρεξουσιότητας*, σ. 205 σημ. 115, *Flume*, *AllgT II*⁴, § 45 σ. 791, *Larenz/Wolf*, *AllgT*⁸, § 46 σ. 896 αρ. 148, *Medicus*, *AllgT*⁷, § 57 σ. 370 αρ. 968, *MünchKomm*⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 113. Βλ. και ΕφΘεσ 1010/1993 Αρμ ΜΗ' (1994), σ. 1019.

9. ΑΠ 1228/1987 (τμ. Α') ΝοΒ 36(1988), σ. 1442 επ.

10. ΑΠ 1609/1999 (τμ. Α) ΕΛΔ 41(2000), σ. 434 επ.

11. ΕφΑθ 2422/2001 ΕΕμπΔ ΝΔ' (2003), σ. 604.

12. ΕφΑθ 7292/2003 ΔΕΕ 10(2004) 54, ΠολΠρΘεσ 30440/2000 ΔΕΕ 7(2001) 177 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001, σ. 131. Βλ. και ΑΠ 267/2000 (τμ. Α') ΝοΒ 49(2001), σ. 407.

ερώτημα. Σύμφωνα με μια άποψη¹³, η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας αποτελεί μορφή της υπέρβασης των ορίων της εξουσίας αντιπροσώπευσης και για το λόγο αυτό υποβάλλεται στην ίδια ρύθμιση που ισχύει για την τελευταία. Στο πλαίσιο αυτής της άποψης η υπέρβαση συνίσταται εδώ στην άσκηση της πληρεξουσιότητας κατά τρόπο ώστε, παρά το ότι δεν ξεπερνά τα τυπικά της όρια, είναι αντίθετη στην υποχρέωση που έχει ο αντιπρόσωπος απέναντι στον αντιπροσωπευόμενο να χρησιμοποιεί την εξουσία που ο τελευταίος του έδωσε κατά τρόπο σύμφωνο με τις επιταγές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. Ουσιαστικά, πρόκειται εδώ για μια ενιαία αντίληψη της υπέρβασης της πληρεξουσιότητας που περιλαμβάνει τόσο την υπέρβαση των τυπικών όσο και των ουσιαστικών της ορίων, όπως αυτά διαγράφονται από την καλή πίστη και τα συναλλακτική ήθη¹⁴.

Με βάση τα παραπάνω υποστηρίζεται παραπέρα ότι, όταν η πληρεξουσιότητα παρέχεται με δήλωση προς τον πληρεξούσιο (εσωτερική πληρεξουσιότητα), τα ουσιαστικά της όρια εξαρτώνται απόλυτα από το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αντιπροσώπου που πηγάζουν από τη βασική σχέση, όπως αυτά προσδιορίζονται με βάση τις διατάξεις των άρθρων 288 και 281 ΑΚ. Εάν λοιπόν ο πληρεξούσιος υπερβαίνει τα ουσιαστικά όρια της πληρεξουσιότητας, τότε ενεργεί κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας και ο αντιπροσωπευόμενος δεν θα δεσμεύεται από τη δικαιοπραξία, όπως ακριβώς συμβαίνει και στην περίπτωση της υπέρβασης των τυπικών ορίων της πληρεξουσιότητας¹⁵. Εάν, αντίθετα, η πληρεξουσιότητα παρασχέθηκε με δήλωση προς τον τρίτο, με τον οποίο πρόκειται να επιχειρηθεί η δικαιοπραξία (εξωτερική πληρεξουσιότητα) ή ο τρίτος βασίστηκε σε άλλα εξωτερικά στοιχεία, δηλωτικά της εξουσίας αντιπροσώπευσης, π.χ. ανακοίνωση της πληρεξουσιότητας από τον αντιπροσωπευόμενο, τότε τα ουσιαστικά όρια της εξουσίας του αντιπροσώπου είναι ανεξάρτητα από τη βασική σχέση και διαμορφώνονται σύμφωνα με την 200 ΑΚ, με κριτήριο την εξωτερική εντύπωση που δικαιολογημένα δημιουργείται στους τρίτους ως προς τα όρια της καλής χρήσης της πληρεξουσιότητας¹⁶. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι, αν η δικαιοπραξία κινείται εντός των τυπικών ορίων της πληρεξουσιότητας, είναι καταρχήν αδιάφορο για τον τρίτο αν ο πληρεξούσιος ενεργεί κατά τρόπο αντίθετο προς τα συμφέροντα του αντιπροσωπευομένου και το σκοπό για τον οποίο είχε δοθεί η πληρεξουσιότητα, γι' αυτό και η δικαιοπραξία δεσμεύει τον

13. Δεληγιάννης, Η πληρεξουσιότης, σ. 148 επ., ο ίδιος, Η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας στο ελληνικό αστικό δίκαιο, Αρμ ΛΑ' (1977), σ. 509 επ., Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, § 80 σ. 485. Προς την ίδια κατεύθυνση φαίνεται να κινείται και ο Γεωργακόπουλος, (γνμ), ΔΕΕ 5 (1996), σ. 470 επ.

14. Δεληγιάννης, Αρμ ΛΑ' (1977) 510.

15. Δεληγιάννης, Η πληρεξουσιότης, σ. 148 επ. Για τις αξιώσεις που θα έχει στην περίπτωση αυτή ο αντιπροσωπευόμενος έναντι του πληρεξούσιου βλ. αναλυτικά Δεληγιάννη, Αρμ ΛΑ' (1977) 511 επ.

16. Δεληγιάννης, Αρμ ΛΑ' (1977), σ. 510.

αντιπροσωπευόμενο¹⁷. Ο τρίτος τότε μόνο δεν έχει δικαίωμα να επικαλεστεί την πληρεξουσιότητα, αν η επίκλησή της είναι αντίθετη στη συναλλακτική καλή πίστη (200, 281 ΑΚ). Το τελευταίο θα συμβαίνει αν υπάρχει συμπαιγνία μεταξύ του τρίτου και του πληρεξουσίου προκειμένου να βλάψουν τον αντιπροσωπευόμενο, εάν ο τρίτος γνώριζε την κατάχρηση ή, τέλος, αν όφειλε να γνωρίζει την κατάχρηση, επειδή η αντίθεση της δικαιοπραξίας στα συμφέροντα του πληρεξουσίου ή στο σκοπό της πληρεξουσιότητας ήταν προφανής¹⁸.

Συμπερασματικά, στο πλαίσιο της παραπάνω άποψης η νομική αντιμετώπιση της κατάχρησης της πληρεξουσιότητας διαφοροποιείται ανάλογα με το αν πρόκειται για εσωτερική ή εξωτερική πληρεξουσιότητα¹⁹. Κατ' αντίστοιχο τρόπο διαφοροποιείται και η αξιολόγηση της καλοπιστίας του τρίτου, το γεγονός δηλαδή ότι δεν γνώριζε ούτε μπορούσε να γνωρίζει την κατάχρηση. Στην εσωτερική πληρεξουσιότητα, όπου η δικαιοπραξία που καταρτίζεται κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας δεν δεσμεύει τον αντιπροσωπευόμενο, η καλοπιστία του τρίτου είναι αδιάφορη, με αποτέλεσμα οι συνέπειες της απιστίας του αντιπροσώπου να επιρρίπτονται στους καλόπιστους τρίτους. Αντίθετα, στην εξωτερική πληρεξουσιότητα και γενικότερα σε κάθε περίπτωση που το περιεχόμενο της πληρεξουσιότητας ανακοινώθηκε στους τρίτους, η καλοπιστία του τρίτου έχει βαρύνουσα σημασία, αφού συνεπάγεται τη δέσμευση του αντιπροσωπευόμενου, παρά την κατάχρηση της πληρεξουσιότητας από μέρους του αντιπροσώπου.

Σύμφωνα με άλλη άποψη²⁰, η κατάχρηση διακρίνεται σαφώς από την υπέρβαση της πληρεξουσιότητας. Με αφετηρία τη σκέψη ότι σε περίπτωση κατάχρησης της πληρεξουσιότητας η δικαιοπραξία που επιχειρεί ο πληρεξούσιος εμπίπτει στα όρια της εξουσίας αντιπροσώπησης, υποστηρίζεται στη συνέχεια ότι ο αντιπροσωπευόμενος, βάσει της αρχής της προστασίας των καλόπιστων τρίτων και του αφηρημένου χαρακτήρα της πληρεξουσιότητας, δεσμεύεται καταρχήν από αυτή τη δικαιοπραξία του αντιπροσώπου, αλλά έχει εναντίον του αξιώσεις από τη βασική σχέση. Στη συνέχεια, όμως, αναγνωρίζεται ότι ο παραπάνω κανόνας επιδέχεται εξαιρέσεις, όταν ο τρίτος με τον οποίο συναλλάσσεται ο πληρεξούσιος είναι κακόπιστος. Αυτό θα συμβαίνει καταρχήν αν υπάρχει συμπαιγνία μεταξύ του

17. Βλ. *Δελγιάννη*, Η πληρεξουσιότητα, σ. 153, *τον ίδιο*, Αρμ ΛΑ' (1977), σ. 517, όπου υποστηρίζεται ότι στην περίπτωση αυτή ο τρίτος θα μπορεί να επικαλεστεί την ύπαρξη «σιωπηρής πληρεξουσιότητας» και να αντιτάξει έτσι στον αντιπροσωπευόμενο τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε. Βλ. και *Παπαντωνίου*, ΓενΑρχ³, § 80 σ. 485, ο οποίος θεωρεί ότι εδώ ο τρίτος προστατεύεται με βάση την αρχή του φαινομένου δικαίου.

18. *Δελγιάννης*, Η πληρεξουσιότητα, σ. 153 επ.

19. Βλ. *Κλαβανίδου*, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 207.

20. *Δωρής* στον ΑΚ - Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 211 αρ. 15, *Καράσης*, ΕγγΓενΑρχ, σ. 162, *Σπυριδάκης*, ΓενΑρχ, τ. Β', σ. 782 αρ. 313ε, *Larenz/Wolf*, AllgT⁸, § 46 σ. 894 επ., *MünchKomm*⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 106 επ.

αντιπροσώπου και του τρίτου, προκειμένου να βλάψουν τα συμφέροντα του αντιπροσωπευομένου. Στην περίπτωση αυτή γίνεται ομόφωνα δεκτό η δικαιοπραξία είναι άκυρη σύμφωνα με την 178 ΑΚ, ως αντίθετη στα χρηστά ήθη, οπότε και μπορεί να υφίσταται ευθύνη τόσο του αντιπροσώπου όσο και του τρίτου προς αποζημίωση του κυρίου των υποθέσεων κατ' άρθρ. 919 ΑΚ²¹. Παράλληλα γίνεται δεκτό ότι ο κανόνας της δέσμευσης του αντιπροσωπευομένου επιδέχεται εξαίρεση, όταν ο τρίτος γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την κατάχρηση²². Σε σχέση με τη δογματική θεμελίωση της μη δέσμευσης του αντιπροσωπευομένου στην τελευταία περίπτωση έχουν υποστηριχθεί ποικίλες εκδοχές.

Υποστηρίζεται²³ ότι η λύση για την αντιμετώπιση αυτής της περίπτωσης θα

21. Ειδικότερα, άκυρη λόγω αντίθεσης στα χρηστά ήθη είναι η συμφωνία που καταρτίζεται σε βάρος του αντιπροσωπευομένου μεταξύ του πληρεξουσίου και του τρίτου και η ακυρότητα αυτή επενεργεί και στην κύρια δικαιοπραξία. Για την περίπτωση της συμπαιγνίας βλ. *Σημαντήρα*, ΓενΑρχ⁴, § 49 σ. 700 αρ. 948, *Καράση*, ΕγγΓενΑρχ, σ. 162, *Απ. Γεωργιάδη*, ΓενΑρχ³, § 47 σ. 615 αρ. 53, *Φίλιος*, ΓενΑρχ, τ. Β', § 150 σ. 168-169, *Flume*, AllgT II⁴, § 45 II σ. 788, *Larenz/Wolf*, AllgT⁸, § 46 σ. 896 αρ. 148, *Medicus*, AllgT⁷, § 57 σ. 370 αρ. 966, MünchKomm⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 107, Staudinger¹³ - *Schilken*, § 167 αρ. 100, *Tank*, Der Missbrauch von Vertretungsmacht und Verfügungsbefugnis, NJW 1969 8, *Berger*, Zur Frage des Missbrauchs der Vertretungsmacht, 1936, σ. 27 επ., *Rinck*, Pflichtwidrige Vertretung, 1936, σ. 113 επ., *Jöckel*, Die Rechtsfolgen bei Missbrauch und Überschreitung der Vertretungsmacht, 1975, σ. 104 επ., *Gerke*, Vertretungsmacht und Vertretungsberechtigung, 1981, σ. 56, σ. 131 επ., *Stertkamp*, Eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Stellvertretung, 1999, *Jüngst*, Der Missbrauch organschaftlicher Vertretungsmacht, 1981, σ. 200. Βλ. και Εφαθ 1099/1996 ΝοΒ 45 (1997), σ. 459, Εφαθ 4029/1978 Αρμ ΛΓ' (1979), σ. 508.

22. Ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο είναι το ζήτημα αν στην τελευταία περίπτωση απαιτείται άγνοια από βαριά αμέλεια ή αρκεί και ελαφρά αμέλεια του τρίτου. Βλ. π.χ. *Δωρή* στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 211 αρ. 15, *Σημαντήρα*, ΓενΑρχ⁴, σ. 699 αρ. 948, *Egger*, Missbrauch der Vertretungsmacht, Festschrift. f. Wieland, 1934, σ. 58 επ., οι οποίοι εντάσσουν στην έννοια της κακοπιστίας μόνο την γνώση και την άγνοια από βαριά αμέλεια. Η νομολογία κάνει γενικά λόγο για γνώση ή υπαίτια άγνοια, οπότε αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο να θεωρηθεί κακόπιστος και ο τρίτος που αγνοεί από ελαφρά αμέλεια την κατάχρηση. Οι σύγχρονες θεωρητικές τάσεις απομακρύνεται πάντως από το – υποκειμενικό – κριτήριο της υπαιτιότητας και προσανατολίζονται στο – αντικειμενικό – κριτήριο του προφανούς, θεωρώντας ότι ο τρίτος είναι κακόπιστος, όταν η κατάχρηση ήταν προφανής: Έτσι *Παπαντωνίου*, ΓενΑρχ³, § 80, *Φίλιος*, ΓενΑρχ, τ. Β', § 150 σ. 168, *Flume*, AllgT II⁴, § 45 σ. 789, *Larenz/Wolf*, AllgT⁸, § 46 σ. 896 αρ. 148, *Medicus*, AllgT⁷, σ. 371 αρ. 967, MünchKomm⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 124, *Schott*, Der Missbrauch der Vertretungsmacht, AcP 171 (1971) σ. 395 επ., *Gessler*, Zum Missbrauch organschaftlicher Vertetungsmacht, Festschrift für v. Caemmerer, 1978, σ. 531 επ., *John*, Der Missbrauch organschaftlicher Vertetungsmacht, Festschrift für Mühl, 1981, σ. 356 επ. Βλ. και ΕφΘεσ 1010/1993 Αρμ ΜΗ' (1994), σ. 1010, κατά την οποία ο τρίτος όφειλε να γνωρίζει την αντίθεση όταν αυτή ήταν προφανής.

23. *Φίλιος*, ΓενΑρχ, τ. Β', § 150 σ. 168, *Larenz/Wolf*, AllgT⁸, § 46 σ. 896-897 αρ. 150, *Köhler*, AllgT²⁴, § 18 σ. 245 αρ. 63, MünchKomm⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 111, *Soergel*¹³ - *Leptien*, § 177 αρ. 15, *Palandt*⁶² - *Heinrichs*, § 164 αρ. 14, *Erman*¹⁰ - *Palm*, § 167 αρ. 48, 100, *Stertkamp*, Rechtsvergleichende Untresuchung, σ. 205, *Fischer*, Der Missbrauch der vertretungsmacht, Festschr. F. Schilling, 1973, σ.

πρέπει να αναζητηθεί στην απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, με την ακόλουθη έννοια. Η επίκληση της πληρεξουσιότητας από μέρους του τρίτου που γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι ο πληρεξούσιος ενεργεί κατά τρόπο αντίθετο προς στο σκοπό της πληρεξουσιότητας ή προς τα συμφέροντα του αντιπροσωπευομένου θα συνιστά καταχρηστική άσκηση δικαιώματος και για το λόγο αυτό θα πρέπει να αποκρούεται. Στο πλαίσιο αυτής της άποψης η πληρεξουσιότητα τυπικά υπάρχει, αλλά ο τρίτος δεν θα μπορεί να ασκήσει έναντι του κυρίου των υποθέσεων δικαιώματα από τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε²⁴.

Κατ' άλλη άποψη²⁵, η δογματική θεμελίωση της μη δέσμευσης του αντιπροσωπευομένου θα πρέπει να αντληθεί από το ίδιο το δικαίωμα της πληρεξουσιότητας. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι εφόσον η αρχή του αφηρημένου της πληρεξουσιότητας τείνει στην προστασία της ασφάλειας των συναλλαγών, δεν συντρέχει λόγος εφαρμογής της όταν ο τρίτος με τον οποίο συναλλάσσεται ο πληρεξούσιος δεν είναι άξιος προστασίας. Το τελευταίο θα συμβαίνει όταν ο τρίτος κατά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας με τον πληρεξούσιο γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι ο τελευταίος ενεργεί κατά κατάχρηση της εξουσίας αντιπροσώπευσης. Ο επιβεβλημένος, σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της άποψης, περιορισμός της αρχής του αφηρημένου συνεπάγεται δικαιότερη κατανομή των κινδύνων ανάμεσα στον αντιπροσωπευόμενο και τον τρίτο και οδηγεί στο να θεωρείται η ενέργεια του πληρεξούσιου ως ενέργεια χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης (ανάλογη εφαρμογή 229 επ. ΑΚ)²⁶.

Τέλος, υποστηρίζεται και η άποψη²⁷ ότι ήδη κατά το στάδιο των

10 επ., *Tank*, NJW 1969 σ. 8 επ.

24. Φίλιος, ό.π., *Larenz/Wolf*, ό.π. Παραπέρα γίνεται δεκτό ότι για τη ρύθμιση των περαιτέρω συνεπειών θα εφαρμοστούν αναλογικά οι 229 επ. ΑΚ. (δικαίωμα έγκρισης του αντιπροσωπευομένου). Βλ. αντί άλλων MünchKomm⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 111, 121. Βλ. αντίθ. *Köhler*, AllgT²⁴, § 18 σ. 245 αρ. 63, *Stertkamp*, Rechtsvergleichende Untresuchung, σ. 206, οι οποίοι θεωρούν ότι δεν υπάρχει εδώ περιθώριο έγκρισης, αφού ο κύριος των υποθέσεων που επιθυμεί να ισχύσει η δικαιοπραξία παρά την κατάχρηση έχει τη δυνατότητα να μην προβάλει την ένσταση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος.

25. *Kipp*, Zur Lehre von der Vertretung ohne Vertretungsmacht, Reichsgerichts Festschrift II, 1929, σ. 273 επ., ιδίως 286 επ., *Ennecerus/Nipperdey*, AllgT§ 183 I σ. 789, *Flume*, AllgT II⁴, § 45 σ. 789, *Hübner*, AllgT, § 47 σ. 503 αρ. 672, *Medicus*, AllgT⁷, σ. 371 αρ. 967, *K. Schmidt*, Liquidationszweck und Vertretungsmacht der Liquidatoren, AcP 174 (1974), σ. 59 επ., *Prölss*, Vertretung ohne Vertretungsmacht, JuS 1985, σ. 577 επ. (τελολογική συστολή της αρχής της ανεξαρτησίας της πληρεξουσιότητας από τη βασική σχέση), *Staudinger*¹³ - *Schilken*, § 167 αρ. 95.

26. Βλ. αναλυτικά *Staudinger*¹³ - *Schilken*, § 167 αρ. 103, *Flume*, AllgT II⁴, § 45 σ. 789, ο οποίος θεωρεί ότι στην εν λόγω περίπτωση αίρεται η νομιμοποιητική δύναμη της πληρεξουσιότητας, *Medicus*, AllgT⁷, σ. 371 αρ. 967, ο οποίος κάνει χαρακτηριστικά λόγο για «Verneinung der Vertretungsmacht». Έτσι και *Σημαντήρας*, ΓενΑρχ⁴, § 49 σ. 698 αρ. 948.

27. *Lehmann*, Anm. RG 17.1.1934, JW 1934, σ. 683 επ., *Stoll*, Der Missbrauch der Vertretungsmacht, Festschrift für Lehmann, 1937, σ. 136 επ., *Jöckel*, Die Rechtsfolgen bei Missbrauch, σ. 157 επ.

διαπραγματεύσεων υπάρχει υποχρέωση του τρίτου να διερευνά και να πληροφορείται αν συντρέχει περίπτωση κατάχρησης, αν δηλαδή ο πληρεξούσιος ενεργεί αντίθετα προς το συμφέρον του αντιπροσωπευόμενου, καθώς και να ενημερώνει σχετικά τον αντιπροσωπευόμενο. Η παράβαση αυτής της υποχρέωσης θα συνιστά προσυμβατικό πταίσμα και θα συνεπάγεται αδυναμία επίκλησης των δικαιωμάτων από τη σύμβαση.

γ. Οι θέσεις της νομολογίας

Η νομολογία αντιμετωπίζει το πρόβλημα της κατάχρησης της πληρεξουσιότητας κάτω από το πρίσμα της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος. Ειδικότερα, αποτελεί πάγια θέση της νομολογίας ότι ο αντιπρόσωπος οφείλει να κάνει χρήση της πληρεξουσιότητας σύμφωνα με την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη (200 ΑΚ) και ότι η πληρεξουσιότητα, ως δικαίωμα, υπόκειται στη γενική απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος (281 ΑΚ). Στη συνέχεια, ωστόσο, διατυπώνονται στη νομολογία αποκλίνουσες απόψεις, τόσο σε σχέση με το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «κατάχρηση πληρεξουσιότητας», όσο και σε σχέση με τις έννομες συνέπειες που αυτή επισύρει. Σε γενικές γραμμές οι απόψεις αυτές θα μπορούσαν σχηματικά να ενταχθούν σε δυο ομάδες.

Η πρώτη, στην οποία ανήκει η πλειοψηφία των δικαστικών αποφάσεων, θεωρεί εννοιολογικό στοιχείο της κατάχρησης πληρεξουσιότητας τη γνώση ή υπαίτια άγνοια της καταχρηστικής συμπεριφοράς του πληρεξουσίου από μέρους του τρίτου²⁸. Στο πλαίσιο αυτής της εννοιολογικής προσέγγισης της κατάχρησης γίνεται παραπέρα δεκτό ότι η δικαιοπραξία που καταρτίζει ο πληρεξούσιος κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας είναι άκυρη. Η ακυρότητα θεμελιώνεται κατά κύριο λόγο στην 174 ΑΚ, με την έννοια ότι η δικαιοπραξία που καταρτίζει ο πληρεξούσιος κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας αντίκειται σε απαγορευτική διάταξη νόμου (281 ΑΚ)²⁹. Υπάρχουν όμως και αποφάσεις που, κινούμενες στους κόλπους της ίδιας εννοιολογικής προσέγγισης της κατάχρησης, την αντιμετωπίζουν ως μορφή υπέρβασης της πληρεξουσιότητας, με αποτέλεσμα να θεμελιώνουν την

Βλ. και ΕφΘεσ 1010/1993 Αρμ ΜΗ' (1994), σ. 1019, κατά την οποία ο τρίτος δεν μπορεί να στηριχθεί στην τυπική πληρεξουσιότητα αν παρέβη υπαίτια την κατ' άρθρο 197 ΑΚ υποχρέωση να τηρεί έναντι του αντισυμβαλλομένου, που ουσιαστικά είναι ο αντιπροσωπευόμενος, την από την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη υπαγορευόμενη συμπεριφορά.

28. ΑΠ 34/2002 (τμ. Δ') ΝοΒ 50 (2002), σ. 1699, ΑΠ 99/2001 (τμ. Δ') ΕλΔ 42 (2001), σ. 730, ΑΠ 1437/1999 ΑρχΝ Ν' (1999), σ. 789 επ. = ΕλΔ 41 (2000), σ. 706 επ., ΑΠ 443/1987 (τμ. Γ') ΝοΒ 36 (1988), σ. 917, ΑΠ 1797/1985 (τμ. Δ') ΝοΒ 34 (1986), σ. 1074, ΑΠ 466/1977 (τμ. Β') ΝοΒ 26 (1978), σ. 47, ΑΠ 213/1965 (τμ. Α') ΝοΒ 13 (1965), σ. 1149, ΕφΑθ 7292/2003 ΔΕΕ 10 (2004), σ. 54, ΕφΑθ 2422/2001 ΕΕμπΔ ΝΔ' (2003), σ. 604, ΕφΑθ 1781/2000 ΕλΔ 41 (2000) 1417 = ΕΔικΠολυκ 2000, σ. 272, ΕφΘεσ 1010/1993 Αρμ ΜΗ' (1994), σ. 1019, ΕφΑθ 1309/1993 ΑρχΝ ΜΔ' (1993), σ. 333.

29. Βλ. ιδίως ΑΠ 34/2002 (τμ. Δ') ΝοΒ 50 (2002), σ. 1699, ΑΠ 99/2001 (τμ. Δ') ΕλΔ 42 (2001), σ. 730, ΕφΑθ 1781/2000 ΕλΔ 41 (2000), σ. 1417 = ΕΔικΠολυκ 2000, σ. 272.

ακυρότητα της δικαιοπραξίας στις 229 επ. ΑΚ³⁰.

Από την άλλη πλευρά υπάρχει και σημαντική μερίδα της νομολογίας που, δίδοντας τον ορισμό της κατάχρησης, περιορίζεται στην αξιολόγηση μόνο της συμπεριφοράς του πληρεξουσίου. Θεωρεί, δηλαδή, ότι υπάρχει κατάχρηση πληρεξουσιότητας όταν η ενέργεια του πληρεξουσίου είναι αντίθετη προς το συμφέρον του αντιπροσωπευομένου ή το σκοπό για τον οποίο δόθηκε η πληρεξουσιότητα, χωρίς να απαιτεί περαιτέρω γνώση ή υπαίτια άγνοια του τρίτου³¹. Με αφετηρία αυτόν τον στενότερο ορισμό, γίνεται στη συνέχεια δεκτό ότι όταν συντρέχει περίπτωση κατάχρησης πληρεξουσιότητας, ο αντιπροσωπευόμενος έχει μόνο το δικαίωμα να στραφεί κατά του πληρεξουσίου και να ζητήσει την αποκατάσταση της ζημίας που του προκάλεσε, με βάση την εσωτερική σχέση που τους συνδέει. Αντίθετα, δεν δικαιούται να μετακυλίσει τις συνέπειες της απιστίας του πληρεξουσίου στον αμέτοχο τρίτο. Στο πλαίσιο αυτής της νομολογιακής θέσης η κακοπιστία του τρίτου δεν είναι αδιάφορη, απεναντίας αξιολογείται άλλοτε ως λόγος που δικαιολογεί τη μη δέσμευση του αντιπροσωπευομένου και άλλοτε ως λόγος ικανός να θεμελιώσει αξίωση αποζημίωσης του αντιπροσωπευομένου και κατά του τρίτου, κατ' άρθρ. 919 ΑΚ (στην τελευταία περίπτωση μόνον εφόσον ο τρίτος συμπράττει με τον πληρεξούσιο γνωρίζοντας τα περιστατικά που συνιστούν την κατάχρηση καθώς και ότι αυτά ήταν πρόσφορα να επιφέρουν την επελθούσα ζημία).

δ. Κριτική αξιολόγηση των υποστηριζόμενων απόψεων

Οι απόψεις που παρατέθηκαν πιο πάνω γύρω από την κατάχρηση της πληρεξουσιότητας, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, συγκλίνουν στο ακόλουθο σημείο. Η καταχρηστική άσκηση της πληρεξουσιότητας, που εκδηλώνεται με την επιχείρηση από τον πληρεξούσιο μιας δικαιοπραξίας που κινείται μέσα στα όρια της πληρεξουσιότητας αλλά είναι αντίθετη προς το σκοπό για τον οποίο αυτή δόθηκε ή προς τα συμφέροντα του αντιπροσωπευομένου, δεν αξιολογείται καθαυτήν ως ικανός λόγος για να μην επέλθουν οι έννομες συνέπειες της δικαιοπραξίας. Προκειμένου να συμβεί το τελευταίο, θα πρέπει να συντρέχει κάποιο επιπλέον στοιχείο που αφορά στον τρίτο, με τον οποίο επιχειρείται η δικαιοπραξία, και πιο συγκεκριμένα η από μέρους του γνώση ή υπαίτια άγνοια της

30. ΑΠ 267/2000 (τμ. Α') ΝοΒ 49 (2001), σ. 407 = ΕλΔ 41(2000), σ. 1371 = ΔΕΕ 6 (2000), σ. 991 (με σημ. *Χ. Λιβαδά*) = ΕΕμπΔ ΝΑ' (2000), σ. 718, ΕφΔωδ 72/1998 Αρμ ΝΒ' (1998), σ. 1331. Βλ. και ΠΠρΣερ 193/1993 Αρμ ΜΗ' (1994), σ. 683, ΜΠρΘεσ 18561/2001 ΕΤρΑξΧρΔ 2003, σ. 686.

31. ΑΠ 1609/1999 (τμ. Α') ΕλΔ 41(2000), σ. 434, ΑΠ 1228/1987 (τμ. Α') ΝοΒ 36 (1988), σ. 1442 επ., ΕφΑθ 1324/1996 ΕλΔ 39 (1998), σ. 195, ΕφΑθ 1099/1996 ΝοΒ 45 (1997), σ. 459 επ., ΕφΑθ 5761/1993 ΝοΒ 42 (1994), σ. 78 επ., ΕφΛαρ 224/1985 Αρμ ΛΘ' (1985) 653 επ., ΕφΑθ 4029/1978 Αρμ ΛΓ' (1979), σ. 508.

κατάχρησης της πληρεξουσιότητας από τον πληρεξούσιο.

Σε σχέση με τη δογματική θεμελίωση της εν λόγω λύσης, ορθότερη φαίνεται η άποψη που προσεγγίζει την κατάχρηση πληρεξουσιότητας στο πλαίσιο της γενικότερης προβληματικής της καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος. Η άποψη αυτή φαίνεται να εναρμονίζεται πληρέστερα με τις αρχές που ισχύουν στην πληρεξουσιότητα. Πράγματι, βασική αρχή που διαπνέει το θεσμό της πληρεξουσιότητας αποτελεί η αρχή του αναιτιώδους (ή αφηρημένου). Στο πλαίσιο αυτής της αρχής, η ύπαρξη και το κύρος της πληρεξουσιότητας δεν εξαρτάται από την ύπαρξη και το κύρος της βασικής σχέσης που συνδέει τον αντιπροσωπευόμενο με τον πληρεξούσιο, π.χ. σύμβαση εντολής, εργασίας κ.ά.³² Έτσι, η πληρεξουσιότητα είναι έγκυρη ακόμη και αν είναι άκυρη η σύμβαση εντολής, στην οποία στηρίζεται. Είναι φανερό ότι το αναιτιώδες της πληρεξουσιότητας τείνει στην προστασία της ασφάλειας των συναλλαγών μέσω της οριοθέτησης των σφαιρών κινδύνου μεταξύ πληρεξουσιότητας και βασικής σχέσης, κατά τρόπο ώστε τυχόν ανωμαλίες στη μια σφαίρα να μην επιδρούν στην άλλη³³. Ορθά επισημαίνεται ότι αν ο αντιπροσωπευόμενος δεσμευόταν μόνον όταν ο πληρεξούσιος χρησιμοποιούσε την εξουσία αντιπροσώπευσης κατά τρόπο ανταποκρινόμενο στις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τη βασική σχέση, τότε θα ανατρέπονταν οι παραπάνω αρχές με συνέπεια τη διασάλευση της ασφάλειας των συναλλαγών³⁴.

Εξάλλου, στο βαθμό που η πληρεξουσιότητα προϋποθέτει σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ του κυρίου των υποθέσεων και του πληρεξουσίου, τον κίνδυνο από τη διάψευση αυτής της εμπιστοσύνης θα πρέπει να φέρει ο κύριος των υποθέσεων και όχι ο αμέτοχος τρίτος. Η κατάσταση διαμορφώνεται διαφορετικά, όταν ο τρίτος είναι κακόπιστος. Σε αυτήν την περίπτωση η ίδια η αρχή της καλής πίστης θέτει τα όρια στην προστασία του τρίτου, με την ακόλουθη έννοια³⁵. Η από μέρους του κακόπιστου τρίτου επίκληση των έννομων συνεπειών της δικαιοπραξίας που επιχειρήθηκε κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας, με άλλα λόγια η επίκληση της δικαιοπρακτικής δέσμευσης του αντιπροσωπευομένου, θα συνιστά καταχρηστική άσκηση δικαιώματος (281 ΑΚ) και ως τέτοια θα απαγορεύεται.

Παράλληλα δε θα πρέπει να παραβλέπεται ότι απαραίτητη προϋπόθεση της αντιπροσώπευσης αποτελεί η ύπαρξη δήλωσης βούλησης του αντιπροσώπου μέσα

32. Μπαλής, ΓενΑρχ⁸, § 113 σ. 299, Δεληγιάννης, Η πληρεξουσιότης, σ. 62 επ., Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, § 80 σ. 473, Καραύσης, ΕγγΓενΑρχ, σ. 167, Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ³, § 47 σ. 601 αρ. 13, Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 130 επ. Βλ. και ΑΠ 593/1992 (τμ. Γ') ΕΛΔ 36 (1995), σ. 607 επ., ΑΠ 197/1983 (τμ. Α') ΝοΒ 31 (1983), σ. 1550 επ., ΑΠ 1325/1976 (τμ. Γ') ΝοΒ 25 (1977), σ. 927.

33. Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 131, AltKomm-Ott, Vor § 164 αρ. 13.

34. Δωρής στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 211 αρ. 15.

35. Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 213.

στα όρια της εξουσίας αντιπροσώπευσης, όχι όμως απαραίτητα και προς το συμφέρον του αντιπροσωπευομένου. Η ικανοποίηση του ειδικότερου συμφέροντος του κυρίου των υποθέσεων και συνακόλουθα η επίτευξη του σκοπού για τον οποίο παρέχεται η πληρεξουσιότητα δεν ανάγονται από το νόμο σε προϋποθέσεις για την άμεση παραγωγή συνεπειών στην έννομη σφαίρα του. Είναι διαφορετικό το ζήτημα αν, ενόψει των ειδικών συνθηκών της συγκεκριμένης περίπτωσης, θα μπορούν οι τρίτοι να ασκήσουν τα – γεννημένα – δικαιώματά τους έναντι του αντιπροσωπευομένου. Το τελευταίο θα κριθεί υπό τους όρους της 281 ΑΚ.

ε. Συμπεράσματα

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις θα μπορούσαν να διατυπωθούν τα ακόλουθα συμπεράσματα³⁶. Πρώτον, η ενέργεια του πληρεξουσίου που είναι αντίθετη προς το σκοπό της πληρεξουσιότητας ή το συμφέρον του αντιπροσωπευομένου, εφόσον εμπίπτει στα όρια της εξουσίας αντιπροσώπευσης, δε συνιστά υπέρβαση της πληρεξουσιότητας και κατ' επέκταση δεν μπορεί να τύχει της ίδιας νομικής αντιμετώπισης. Η θέση αυτή δεν στερείται πρακτικής σημασίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των διαφορετικών συνεπειών που συνεπάγεται η υπέρβαση των ορίων της πληρεξουσιότητας αφενός και η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας αφετέρου αντλείται από το δίκαιο των ανώνυμων χρεογράφων. Έτσι, έχει επανειλημμένα κριθεί από τη νομολογία³⁷ ότι σε περίπτωση υπογραφής συναλλαγματικής ή επιταγής από πληρεξούσιο καθ' υπέρβαση της εξουσίας αντιπροσώπευσης, ο κύριος των υποθέσεων μπορεί να προτείνει την υπέρβαση και κατά του καλόπιστου κομιστή. Και τούτο διότι η υπέρβαση δεν ανάγεται στις προσωπικές σχέσεις του εναγομένου με τον εκδότη ή τους προηγούμενους κομιστές και συνεπώς δεν ισχύει το απρόβλητο των ενστάσεων που καθιερώνουν τα άρθρα 17 ν. 5325/32 για τις συναλλαγματικές και 22 ν. 5960/1933 για τις επιταγές. Το αντίθετο γίνεται δεκτό σε περίπτωση κατάχρησης πληρεξουσιότητας, όπου παρίσταται αναγκαία η αναδρομή στη βασική σχέση της συναλλαγματικής ή της επιταγής. Μια τέτοια αναδρομή, όμως, αποκλείεται, όπως προκύπτει από τις διατάξεις που προαναφέρθηκαν, εκτός αν ο κάτοχος ενήργησε εν γνώσει προς βλάβη του οφειλέτη.

Το δεύτερο συμπέρασμα αναφέρεται στη λειτουργία της 281 ΑΚ στο πεδίο της κατάχρησης πληρεξουσιότητας. Δε γεννάται αμφιβολία ότι η συμπεριφορά του πληρεξουσίου που είναι αντίθετη προς το σκοπό της πληρεξουσιότητας ή το συμφέρον

36. Βλ. και Κλαβανίδου, *ό.π.*, σ. 214 επ.

37. Βλ. χαρακτηριστικά ΑΠ 619/1992 (τμ. Α') ΕλΔ 35 (1994), σ. 84 = ΕΤρΑξΧρΔ 1994, σ. 478, ΕφΑθ 7453/2001 ΕλΔ 43 (2002), σ. 482 = ΔΕΕ 8 (2002), σ. 721 = ΕΤρΑξΧρΔ 2002, σ. 907, ΕφΑθ 1099/1996 ΝοΒ 45 (1997), σ. 459, ΕφΑθ 135/1995 ΔΕΕ 1 (1995), σ. 876, ΜΠρΘεσ 18561/2001 ΕΤρΑξΧρΔ 2003, σ. 686.

του αντιπροσωπευομένου συνιστά καταχρηστική άσκηση της εξουσίας που του έχει παρασχεθεί. Προκειμένου, όμως, να καθοριστούν οι έννομες συνέπειες της κατάχρησης της πληρεξουσιότητας θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη νομική φύση της εξουσίας αντιπροσώπευσης. Πράγματι, η εξουσία αντιπροσώπευσης άλλοτε χαρακτηρίζεται ως ιδιόρρυθμο διαπλαστικό δικαίωμα³⁸, άλλοτε ως νομική κατάσταση³⁹, άλλοτε ως νομιμοποίηση⁴⁰ ή ως (δευτερογενής) αρμοδιότητα⁴¹ του αντιπροσώπου να ενεργεί δικαιοπραξίες στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου. Μια εγγύτερη προσέγγιση των παραπάνω απόψεων καταδεικνύει ότι αυτές δεν αλληλοαποκλείονται, αλλά συγκλίνουν σε πολλά σημεία, ώστε καμία από αυτές να μη μπορεί να υιοθετηθεί κατά τρόπο απόλυτο και αποκλειστικό. Ορθότερη προβάλλει μια σύνθεση εκείνων των στοιχείων της κάθε άποψης που ανταποκρίνεται πληρέστερα στη λειτουργία της πληρεξουσιότητας, που συνίσταται αφενός στην εξουσία διάπλασης της έννομης σφαίρας κάποιου άλλου προσώπου, αφετέρου στη νομιμοποίηση της διάπλασης αυτής της μορφής έναντι των τρίτων⁴².

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις γίνεται φανερό ότι η εξουσία αντιπροσώπευσης εμπεριέχει στοιχεία που προσιδιάζουν μεν στην έννοια του δικαιώματος, ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί και μέσο εξωτερικής νομιμοποίησης του αντιπροσώπου⁴³. Για το λόγο αυτό οι συνέπειες της κατάχρησης θα πρέπει να αξιολογηθούν σε δυο επίπεδα, αφενός σε αναφορά με τον πληρεξούσιο, στο πλαίσιο της σχέσης που τον συνδέει με τον αντιπροσωπευόμενο, αφετέρου σε αναφορά με τον τρίτο, στο πλαίσιο της τριπρόσωπης σχέσης που δημιουργείται στην άμεση αντιπροσώπευση μεταξύ του αντιπροσωπευομένου, του πληρεξουσίου και του τρίτου.

Στο πρώτο επίπεδο (σχέση αντιπροσωπευομένου - πληρεξουσίου), η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας θα παρέχει στον αντιπροσωπευόμενο αξίωση αποζημίωσης έναντι του πληρεξουσίου, είτε λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης της

38. Μπαλής, ΓενΑρχ⁸, § 113 σ. 297, § 28 σ. 87, Δωρής στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 211 αρ. 11, *Enneccerus - Nipperdey*, AllgT I, § 184 I, σ. 793.

39. Έτσι Δεληγιάννης, Η πληρεξουσιότητα, σ. 10, 202. Την άποψή του ακολουθούν οι Παπαντωνίου, ΓενΑρχ³, § 79 σ. 471, Σημαντήρας, ΓενΑρχ⁴, § 49 σ. 700 αρ. 950. Για ιδιόρρυθμο δικαίωμα κάνουν λόγο και οι ΑΠ 593/1992 (τμ. Γ') ΕΛΔ 36 (1995), σ. 607 επ., ΑΠ 539/1992 (τμ. Γ') ΕΛΔ 35 (1994), σ. 78 επ.

40. Καρακατσάνης, Η υπογραφή, σ. 125, σημ. 142, *Flume*, AllgT II⁴, § 45 II, σ. 784, *Pawlowski*, Die gewillkürte Stellvertretung, JZ 1996, σ. 126, *Staudinger*¹³ - *Schilken*, Vor § 164 αρ. 17.

41. *Müller - Freinfels*, Die Vertretung, σ. 83 επ., *Thiele*, Die Zustimmungen, σ. 61 επ., 154 επ., *MünchKomm*⁴ - *Schramm*, § 164 αρ. 68.

42. Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 63-64. Βλ. και Δεληγιάννη, EEN 22 (1955), σ. 903 σημ. 4.

43. Βλ. και Δωρή, στον ΑΚ Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 211, αρ. 15.

βασικής σχέσης⁴⁴ είτε λόγω αδικοπραξίας (914 σε συνδ. με 281 ΑΚ, 919 ΑΚ)⁴⁵. Στο δεύτερο επίπεδο (σχέση αντιπροσωπευομένου - τρίτου), η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας καθ'αυτήν δεν θα πληροί άνευ ετέρου την 281 ΑΚ. Κι αυτό διότι η «καταχρηστική» συμπεριφορά του πληρεξουσίου δεν χρωματίζει άνευ ετέρου αντανακλαστικά ως καταχρηστική την από μέρους του τρίτου άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη δικαιοπραξία που κατάρτισε με τον πληρεξούσιο. Για να συμβεί το τελευταίο, θα πρέπει να συντρέχουν και στο πρόσωπο του ίδιου του τρίτου στοιχεία που να καθιστούν την άσκηση των δικαιωμάτων του καταχρηστική. Τέτοια στοιχεία είναι η σύμπραξη του στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας γνωρίζοντας ή αγνοώντας υπαίτια την κατάχρηση της πληρεξουσιότητας⁴⁶. Σε τελική ανάλυση, η μη δέσμευση του αντιπροσωπευομένου εμφανίζεται ως συνέπεια της καταχρηστικής επίκλησης από τον τρίτο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων από μια δικαιοπραξία που κατάρτισε γνωρίζοντας ή υπαίτια αγνοώντας την καταχρηστική συμπεριφορά του πληρεξουσίου. Εδώ η κατάχρηση από την πλευρά του τρίτου περιβάλλεται τον μανδύα της κατάχρησης θεσμού, υπό την ειδικότερη μορφή της κατάχρησης έννομης σχέσης⁴⁷. Ο τρίτος χρησιμοποιεί την έννομη σχέση που δημιουργήθηκε ανάμεσα στον ίδιο και τον αντιπροσωπευόμενο (μέσω του πληρεξουσίου) κατά τρόπο που υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλει η καλή πίστη.

Συμπερασματικά, προκειμένου να μη δεσμεύεται ο αντιπροσωπευόμενος από τη δικαιοπραξία του πληρεξουσίου του θα πρέπει να λάβουν χώρα δυο διαδοχικές «καταχρήσεις»⁴⁸: Μια από μέρους του πληρεξουσίου (καταχρηστική άσκηση της πληρεξουσιότητας) και μια από μέρους του τρίτου (καταχρηστική επίκληση των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη δικαιοπραξία που καταρτίστηκε από τον πληρεξούσιο κατά κατάχρηση της πληρεξουσιότητας). Οι δυο αυτές «καταχρήσεις» δεν ταυτίζονται κατά το περιεχόμενο, αφού η δεύτερη προϋποθέτει την πρώτη, αλλά απαιτεί περαιτέρω και το στοιχείο της κακοπιστίας του τρίτου.

44. Βλ. αναλυτικά *Δεληγιάννη*, Αρμ ΛΑ' (1977), σ. 511 επ., ΕφΑθ 1099/1996 ΝοΒ 45 (1997), σ. 459.

45. Για τη θεμελίωση του παρανόμου στην παράβαση της 281 ΑΚ βλ. *Κορνηλάκη*, ΕιδΕνοχΔ Ι, § 84, σ. 490 επ.

46. Εδώ θα πρόκειται για συμπεριφορά που υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλει η καλή πίστη και ο οικονομικός σκοπός του δικαιώματος και θα θεμελιώνει γνήσια ένσταση του αντιπροσωπευομένου. Βλ. *Ποδημάτα*, Δεδικασμένο Ι, 1995, σ. 284 επ., ιδίως 289, όπου και περαιτέρω παραπομπές στη σημ. 582, *Καράση*, Η κατάχρηση θεσμού στο ιδιωτικό δίκαιο, Αφιέρ. Κιάντου - Παμπούκη, 1998, σ. 256-257.

47. Για την κατάχρηση έννομης σχέσης ως μορφή κατάχρησης θεσμού, βλ. αναλυτικά *Καράση*, Η κατάχρηση θεσμού, Αφιέρ. στην Αλ. Κιάντου - Παμπούκη, σ. 293 επ.

48. Βλ. *Κλαβανίδου*, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σ. 215.